

Кирилів В. О.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті розглядаються структура, зміст, особливості професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах Німеччини, Ізраїля, Великої Британії, Франції та інших країн світу. Установлено, що у більшості провідних країн світу впроваджується триступенева модель організації професійного навчання, яка складається з трьох самостійних взаємопов'язаних циклів. Кожен цикл розглядається як певний завершений рівень вищої освіти і завершується отриманням відповідного диплома або свідоцтва.

Перший цикл (протягом двох років) консолідує загальні знання і дає основу підготовки кваліфікованого фахівця. Другий цикл забезпечує отримання ступеня з конкретної спеціальності (інженер, психолог, юрист і т.д.). Після двох або трьох років навчання студент отримує диплом бакалавра. Для того, щоб отримати ступінь бакалавра, наприклад, в США, студенти повинні заповнити певну кількість лекційних годин і здати іспити. Маючи ступінь, можна претендувати на певну позицію в інженерній сфері, в управлінні середньої ланки приватних або державних підприємств, в промисловому виробництві або створити власну приватну практику (для лікарів, юристів).

Ключові слова: студент, професійна підготовка, зміст підготовки, університет.

Кирилів В. О. Содержание профессиональной подготовки студентов за рубежом. В статье рассматриваются структура, содержание, особенности профессиональной подготовки студентов в высших учебных заведениях Германии, Израиля, Великобритании, Франции и других стран мира. Установлено, что в большинстве ведущих стран мира используется трехступенчатая модель организации профессионального обучения, которая состоит из трех самостоятельных взаимосвязанных циклов. Каждый цикл рассматривается как определенный законченный уровень высшего образования и заканчивается получением определенного диплома или свидетельства.

Первый цикл (в течение двух лет) консолидирует общие знания и дает основу подготовки квалифицированного специалиста. Второй цикл обеспечивает получение степени по конкретной специальности (инженер, психолог, юрист и т.д.). После двух или трех лет обучения студент получает диплом бакалавра. Для того, чтобы получить степень бакалавра, например, в США, студенты должны заполнить определенное количество лекционных часов и

сдать экзамены. Имея степень, можно претендовать на определенную позицию в инженерной сфере, в управлении среднего звена частных или государственных предприятий в промышленном производстве или создать собственную частную практику (для врачей, юристов).

Ключевые слова: *студент, профессиональная подготовка, содержание подготовки, университет.*

Kyryliya V.O. The Content of Students' Professional Training in Foreign Countries. *The article deals with the structure, the content, the features of students' professional training in higher educational institutions of Germany, Israel, Great Britain, France and other countries. It is found that most leading world countries use the three-stage model of the organization of professional education, which consists of three separate interconnected cycles. Each cycle is considered as a certain finished level of higher education and ends with the getting of a specific diploma or a certificate.*

The first cycle (typically two-years long) consolidates general knowledge and gives the basis of training a qualified specialist.

The second cycle ensures getting a degree in a specific specialty (engineer, psychologist, lawyer, etc). After two or three years of studying a student gets the bachelor's degree. To get the bachelor's degree, for example, in the U.S. students must complete a specific number of lecture hours and pass exams. Having the degree, it is possible to qualify for a certain position in the engineering scope, in the management of the medium level private or state-owned firms, in the industrial production or to establish own private practice (for doctors, lawyers).

The highest stage of training highly qualified specialists is the doctoral programs focused on exactly specialized education and a self-dependent scientific research.

The third cycle includes passing exams, internship on a specialty, the presence of publications in scientific journals, a dissertation, that allows to get the doctoral degree. During the first two years, most candidates for the doctoral degree study in classes and attend seminars. For at least one year, students conduct their research and write a dissertation.

Keywords: *student, professional training, content of training, university.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку України є епохою глобального реформування, спрямованого на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в міжнародний освітній простір. Так, одним із важливих напрямів реформування національної системи освіти є розробка та впровадження нових підходів до професійної підготовки студентської молоді.

У зв'язку із необхідністю виконання завдань, визначених у Національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про вищу освіту», реформування системи вищої освіти в Україні має проходити з урахуванням ґрунтового вивчення, переосмислення та творчого використання педагогічно цінного досвіду зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення та узагальнення науково-педагогічної літератури свідчить про те, що питання професійної підготовки фахівців знаходилося і залишається в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, психологів, філософів. З'ясовано, що загальними теоретичними питаннями з означеної проблеми займалися такі вітчизняні науковці, як: В. Бутенко, І. Зязюн, С. Вітвицька, В. Гриньова, В. Кремень, І. Прокопенко, А. Троцько та ін. Історичний аспект проблеми змісту професійної підготовки студентів ВНЗ розглядали Л. Ваховський, Л. Задорожна, С. Золотухіна, І. Петухова, О. Пташний та ін.

Мета статті – проаналізувати зміст, особливості професійної підготовки фахівців в університетах провідних країн світу.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та узагальнення науково-педагогічних праць дозволяє стверджувати, що університетська система провідних країн світу (зокрема, США, Великобританії) складається з так званих багатoproфільних університетів і (більш престижних) дослідницьких. Варто підкреслити, що вищі навчальні заклади можуть претендувати на статус багатoproфільного університету тільки в тому випадку, коли зможуть забезпечити навчання у магістратурі, а в дослідницьких університетах ще й за докторськими програмами.

Взагалі, університет повинен забезпечити різнорівневу підготовку висококваліфікованих спеціалістів у галузі мистецтва, природознавства, суспільних наук, юриспруденції, медицини, інженерії на базі міцного матеріального підґрунтя та ретельно відібраного професорсько-викладацького складу. Викладацьку роботу ведуть «повні» професори, молодші професори (доценти, асистенти професора та інструктори (викладачі)). Професори й викладачі університетів повинні бути справжніми майстрами своєї справи, досконало володіти педагогічною технікою, виявляти постійний інтерес до дослідницької діяльності й широко публікуватися. Якщо навчальний заклад відповідає всім цим критеріям, то це вже мультиуніверситет з кількома корпусами і коледжами.

У більшості провідних країн світу впроваджується триступенева модель організації стаціонарного після середнього навчання, яка склада-

ється з трьох самостійних взаємопов'язаних циклів навчання. Кожен цикл розглядається як певний завершений рівень вищої освіти і завершується отриманням відповідного диплома або свідоцтва.

Перший цикл (як правило двохрічний) закріплює загальноосвітні знання і закладає основи підготовки кваліфікованого фахівця.

Другий цикл дає завершену вищу освіту за певним фахом (інженер, психолог, юрист тощо). Після двох-трьох років навчання студент отримує ступінь бакалавра. Для отримання ступеня бакалавра, наприклад, у США студенти повинні прослухати певну кількість лекційних годин і скласти екзамени. Маючи цю ступінь, можна вже розраховувати на певну посаду в інженерно-технічній ланці, у керівному складі середнього рівня приватної чи державної фірми, на промисловому виробництві або відкрити власну приватну практику (для медиків, юристів).

Але для переважної більшості спеціальностей ступінь магістра відкриває значно більші можливості. Наприклад, диплом бакалавра медицини дає право працювати у клініці або мати невелику приватну практику. Але для того, щоб очолити відділення у будь-якій лікарні або навіть цілу клініку необхідно мати диплом магістера.

Зокрема, у США отримати ступінь магістра можна в будь-якому із 200 американських університетів, що мають найрізноманітніші програми. В окремих університетах вимагається знання іноземної мови. Бажаючи отримати ступінь магістра навчаються ще один-два роки, складають екзамени з певних дисциплін підвищеного рівня і представляють дисертацію, яку можна порівняти з дипломною роботою випускника ВНЗ України. Як свідчать дослідження, ступінь магістра щорічно отримують близько 44.000 молодих спеціалістів, серед яких 17.000 приїждить із інших країн.

Доцільно звернути увагу на те, що в провідних країнах світу існує два принципово різних типа програм, що дають право отримати ступінь магістра: навчальні і дослідницькі. Навчальні програми будуються за принципом, який сьогодні використовується на останніх курсах і в українських ВНЗ, а саме: існує перелік обов'язкових предметів, за якими читається лекційний курс. Студенти обирають за власним бажанням ще декілька предметів (також лекції). Разом з лекціями студенти відвідують семінарські і практичні заняття, пишуть курсові роботи тощо. Через 7 місяців після початку занять студенти здають екзамени. Після цього студент та його науковий керівник обирають тему для підсумкового дослідницького проекту (дипломного).

Згідно з дослідницькою програмою необхідно протягом року виконати самостійний дослідницький проект. У вищих закладах освіти можна

отримати ступінь магістра наук, мистецтв. Для бажаючих отримати ступінь магістра філософії необхідно навчатися два роки.

Варто звернути увагу на те, що студенти провідних країн світу проходять різний шлях для отримання магістерського ступеня. Так, у Великобританії шлях до магістра є більш тривалим, бо ступінь магістра мало розповсюджений і присуджується тільки тим, хто не зміг закінчити докторську підготовку з повної програми. Для отримання звання магістра японський студент повинен закінчити 2-х річну освіту, представити магістерську дисертацію і отримати за неї позитивну оцінку, а також скласти екзамен зі спеціальності.

Доцільно звернути увагу й на те, що в останні роки у багатьох ВНЗ провідних країн світу, особливо приватних, з'явилися магістерські програми англійською мовою, які орієнтовані на іноземних громадян і розраховані на 1-2 роки навчання.

Найвищим етапом підготовки висококваліфікованих фахівців є докторські програми, орієнтовані на чітко спеціалізоване навчання і самостійне наукове дослідження, що, приблизно, відповідає рівню кандидатської дисертації в Україні.

Навчання на третьому циклі передбачає здачу екзаменів, стажування за фахом, наявність публікацій у наукових виданнях, наявність дисертаційної роботи, що дає право на присвоєння ступеня доктора наук. Протягом перших двох років, більшість кандидатів на докторську ступінь навчається в класах і відвідує семінари. Протягом, як мінімум, одного року студенти проводять своє дослідження і пишуть дисертацію.

Варто підкреслити, що єдиних вимог до вступників до докторантури в провідних країнах світу не існує. Так, до докторантури у США, як правило, приймають осіб, які мають ступінь магістра, хоча в окремих університетах достатнім є й ступінь бакалавра. Для отримання ступеня доктора може потребуватися від 3-х років. Для іноземних студентів ця програма займає п'ять або шість років.

У Великій Британії ступінь доктора філософії присуджується за тими спеціальностями, за якими відбувається підготовка в університеті протягом двох-трьох років. Після цього представляється дисертація (інколи складаються певні іспити). Університети також мають право присвоювати ступені докторів наук чи літератури, які вважаються більш високими. Їх присвоюють магістрам гуманітарних і природничих наук, докторам філософії, на основі представленої дисертації, або за сукупністю робіт.

Більш високі вимоги до здобуття ступеня доктора наук висуваються в Японії. Так, на ступінь доктора наук може претендувати випускник докторантури. Докторантура у Японії, на відміну від інших країн світу,

передбачає 5 років навчання. Кандидат у доктори наук повинен володіти двома іноземними мовами, скласти усний іспит із спеціальності, різноманітні заліки та іспити, а також представити план дослідної роботи з докторської дисертації. Варто також звернути увагу на те, що дисертація здобувача ступеня доктора наук повинна бути опублікована за один рік до захисту. Потім з метою оцінювання наукового рівня представленої дисертації спеціальна комісія проводить заключний іспит.

Як свідчать праці вчених, у Японії сконцентрована найбільша кількість науковців, а саме: на 10000 жителів нараховується 85 учених та інженерів, у США – 80, Німеччині та Франції – 62, Канаді – 54, Великій Британії – 53, Італії – 35 [5].

В Австрії існує ще і така найвища кваліфікація як габілітований доктор, для здобуття якої потрібно напружено працювати над дисертацією протягом 5-10 років.

У Німеччині існує один учений ступінь – доктора наук, який присуджується після захисту і повної публікації результатів дисертації. Правом створення вчених рад і присудження наукових ступенів у цій країні користуються виключно університети.

Цікава практика, як відзначає М. Дреєрман, щодо надання навчальним закладам статусу вищих і здійснення контролю за присудженням наукових ступенів існує в Ізраїлі. Так, органом, який відповідає за якість освіти та присудження ступенів, є Рада з вищої освіти. До її складу входять Міністр освіти та культури Держави Ізраїль і близько 24 членів персонально призначених президентом. 2/3 членів Ради є дійсними членами Академії наук.

Навчання на першу педагогічну ступінь – бакалавр – в Ізраїлі, як і в переважній більшості країн світу, передбачає декілька типів програм:

1) вивчення студентами дисциплін за двома спеціальностями (навчання на двох відділеннях);

2) один головний напрям занять і загальна програма навчання – головний упор робиться на занятті в одному із відділень, але студенти також вивчають ряд курсів, які пропонуються факультетами гуманітарних, суспільних і природних наук;

3) тільки головний напрям занять – обов'язкові заняття сконцентровані на одному відділенні, а додаткові курси студентами слухаються на інших відділеннях. Програми третього типу існують не на всіх відділеннях, і брати участь у них можна, починаючи тільки з другого року навчання.

Другий академічний ступінь – магістр – надається після наступних 2-3-х років навчання. Мета навчання на ступінь магістра полягає в тому,

щоб дати студентам глибокі знання в конкретній галузі і сприяти розвитку їхніх дослідницьких здібностей. Умови запису на другий науковий ступінь розрізняються в залежності від навчального закладу, але, як правило, передбачають завершення навчання на першому ступені з високими показниками (не нижче ніж «добре»).

Наприклад, при вступі на другий ступінь в університеті ім. Д. Бен-Гуріона (Ізраїль), розглядаються оцінки, які отримані на попередньому етапі навчання, а також рекомендації компетентних спеціалістів, і в переважній більшості випадків, – оцінки, що отримані на спеціальному екзамені. На багатьох відділах університету пропонується два напрями підготовки. Один передбачає представлення магістерської дисертації і в подальшому роботу над докторською, а другий – не вимагає магістерської дисертації і призначений для студентів, які не хочуть продовжувати навчання на ступінь доктора.

У програмі докторантури головна увага приділяється підготовці оригінальної наукової дисертації, яка повинна зробити вагомий внесок у розвиток науки. Абітурієнти, які вступають до докторантури, повинні мати ступінь магістра, яку присуджено одним із визнаних університетів Ізраїлю, з середньою оцінкою за магістерський курс не нижче, ніж «добре», а також оцінкою «дуже добре» за дисертацію.

Програма навчання на ступінь доктора розрахована як мінімум на два роки після отримання диплома магістра. Протягом усього курсу навчання докторант регулярно зустрічається зі своїм науковим керівником, надає письмові звіти про зроблену роботу і читає лекції учасникам дослідницького семінару. Мета проведення докторського дослідження полягає в тому, щоб підготувати оригінальну роботу теоретичного або експериментального характеру. Студент повинен продемонструвати, що він володіє якостями, які необхідні для дослідної роботи: ініціативністю; глибиною знань; здоровим глуздом і старанністю.

Дисертацію оцінюють три чоловіки, одним із яких є науковий керівник. Письмовий звіт, який представлено комісією, є підставою для прийняття рішення про присудження докторського ступеня.

Доцільно також підкреслити, що в межах програм навчання на докторську ступінь можна обрати звичайний або прискорений варіант. Звичайний варіант – для тих, хто успішно завершив навчання на ступінь магістра і захистив дисертацію. Прискорений варіант – для студентів, які закінчили навчання на першому щаблі з відзнакою. Протягом першого року такий студент бере участь у класних заняттях і семінарах докторантів, після чого приймається остаточне рішення про зарахування його до докторантури [2].

Висновки і перспективи подальших наукових пошуків. Отже, зарубіжна вища школа здійснює триступеневу підготовку фахівців за різними програмами, готує бакалаврів, магістрів і докторів наук. Зокрема, у США щорічно випускаються біля 80% бакалаврів, 20% магістрів, 3% докторів наук. До перспективної тематики подальшого наукового пошуку можна віднести питання порівняльного аналізу професійної підготовки фахівців в Україні та країнах Західної Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи / С. С. Вітвицька // Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 252-282.
2. Дреерман М. Г. Становление и развитие высшего педагогического образования в Израиле / М. Г. Дреерман // Дисс... канд. пед. наук – Ялта, 2007 – 307с.
3. Литовченко О. Соціалізація особистості в європейському контексті / О. Литовченко // Шлях освіти – №4. – 2001. – С.22-26.
4. Ткачова Н. О. Сучасний стан освіти в розвинених країнах світу / Н. О. Ткачова // Навчальний посібник. – Харків: Константа, 2004. – С. 9-96.
5. Штефан Л. А. Тенденції розвитку педагогіки вищої школи в зарубіжних країнах / Л. А. Штефан // Лекції з педагогіки вищої школи. – Харків : «ОВС», 2010. – С. 446 – 480.